

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK JMÉNEM REPUBLIKY

Krajský soud v Ostravě rozhodl samosoudcem JUDr. Petrem Indráčkem ve věci

žalobkyně: **R. H.**

zastoupena JUDr. Ivanou Mikulovou, advokátkou
sídlem Revoluční 601, 739 61 Třinec, Staré Město

žalované: **Česká správa sociálního zabezpečení**
sídlem Křížová 1292/25, 150 00 Praha 5

o žalobě proti rozhodnutí žalované ze dne 7. 9. 2021, č. j. X, ve věci vdovského důchodu
takto:

I. Žaloba se zamítá.

II. Žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení.

Odůvodnění:

Vymezení věci

1. Žalobou doručenou zdejšímu soudu dne 3. 11. 2021 se žalobkyně domáhá zrušení rozhodnutí žalované ze dne 7. 9. 2021, č. j. X (dále jen „napadené rozhodnutí“), kterým byly zamítnuty její námitky a potvrzeno rozhodnutí České správy sociálního zabezpečení ze dne 5. 8. 2021, č. j. X (dále jen „rozhodnutí správního orgánu prvního stupně“ či „prvostupňové rozhodnutí“). Prvostupňovým rozhodnutím byla zamítnuta žádost žalobkyně o opětovné přiznání vdovského důchodu pro nesplnění podmínek předpokládaných § 50 odst. 2 písm. a) a b) zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, v platném znění (dále též jen „zákon o důchodovém pojištění“). Vdovský důchod nebyl přiznán z důvodu, že nezletilá vnučka byla svěřena do pěstounské péče žalobkyně až rozsudkem, který nabyl právní moci dnem 11. 7.

Shodu s prvopisem potvrzuje

2019, přičemž manžel žalobkyně zemřel dne 13. 2. 2019; faktická péče o nezletilou vnučku před úmrtím manžela nebyla ve věci zohledněna.

2. Žalobkyně nesouhlasí s hodnocením žalované, že její vnučka V. H. není považována za dítě ve smyslu § 50 odst. 3 zákona o důchodovém pojištění, protože byla svěřena do pěstounské péče žalobě až rozsudkem opatrovnického soudu ze dne 16. 5. 2019, který nabyl právní moci k 11. 7. 2019, přičemž manžel žalobkyně zemřel již dne 13. 2. 2019, tedy před nabytím právní moci daného rozsudku. Žalobkyně uvedený výklad považuje za formalistický, neboť o nezletilou vnučku pečovala společně s manželem fakticky od dubna 2018 a návrh soudu v opatrovnické věci podávala 29. 10. 2018, tedy před smrtí manžela. Žalobkyně v této souvislosti poukazuje na účel institutu vdovského důchodu a existenci sociální vazby mezi nezletilou vnučkou a zemřelým manželem. Výklad podaný žalovaným považuje za krutý a rozporný s dobrými mravy. Žalobkyně na podporu svých tvrzení odkazuje na judikaturu správních soudů.
3. Žalovaná ve svém vyjádření setrvala na výkladu § 50 zákona o důchodovém pojištění ve spojení s § 20 téhož zákona. Je přesvědčena, že v případě žalobkyně nelze přihlídnout k výchově vnučky, pokud tato nebyla žalobkyni svěřena do péče pravomocným rozhodnutím soudu či jiným správním rozhodnutím. V opačném případě by se totiž podmínky předpokládané ustanovením § 20 zákona o důchodovém pojištění staly obsoletními a mohly být nahrazeny pojmy nebránícími zohlednění faktické péče o dítě. Žalovaná se dále vymezila vůči judikatuře předložené žalobkyní na podporu jejích tvrzení. Závěrem se vyjádřila tak, že nehodlá nikterak snižovat obětavost žalobkyně, avšak zjištění, že výsledek postupu žalované nenaplnil subjektivní očekávání žalobkyně, ještě neznamená, že je nesprávný či nezákonný. Proto navrhla žalobu zamítnout.

Splnění procesních podmínek a rozsah soudního přezkumu

4. Krajský soud poté co zjistil, že žalobní návrh splňuje zákonné náležitosti, přezkoumal napadené rozhodnutí v souladu s ustanovením § 75 odst. 2 zákona č. 150/2002 Sb., soudní řád správní (dále jen „s. ř. s.“), v mezích žalobních bodů, přičemž vycházel ze skutkového a právního stavu v době rozhodování žalované (§ 75 odst. 1 s. ř. s.) a dospěl k závěru, že žaloba není důvodná. O žalobě rozhodl krajský soud bez nařízení jednání v souladu s § 51 s. ř. s., s čímž žalobkyně výslovně souhlasila a žalovaná nesouhlas s takovýmto postupem nevznesla.

Skutková zjištění vycházející z obsahu správního spisu

5. Z připojeného správního materiálu krajský soud zjistil, že žalobkyni byl přiznán vdovský důchod po zemřelém manželovi B. H. ode dne jeho úmrtí, tj. od X; s účinností od 24. 8. 2021 byl následně žalobkyni odňat z důvodu ukončení soustavné přípravy na budoucí povolení dcery žalobkyně D. H., narozené X, čímž přestala být nezaopatřenou. Žalobkyně již nesplňovala žádnou z podmínek pro trvání nároku na vdovský důchod.
6. Dne 23. 6. 2021 žalobkyně podala u Okresní správy sociálního zabezpečení ve Frýdku-Místku žádost o opětovné přiznání vdovského důchodu s odůvodněním, že pečuje o nezaopatřené dítě, vnučku V. H., narozenou X, jež jí byla svěřena do pěstounské péče.
7. Správní orgán prvního stupně dne 5. 8. 2021 zamítl žádost o opětovné přiznání vdovského důchodu s odůvodněním, že žalobkyně nesplňuje podmínky předpokládané § 50 odst. 2 písm. a) a b) zákona o důchodovém pojištění, neboť nezletilá vnučka byla žalobkyni svěřena do pěstounské péče až nabytím právní moci rozsudku opatrovnického soudu, tedy ke dni X, přičemž manžel žalobkyně předemřel.
8. V námitkách proti rozhodnutí správního orgánu prvního stupně žalobkyně argumentuje

fakticitou své péče o nezletilou ještě za života manžela, který se takto na její výchově podílel.

9. Ve správním spise jsou dále žurnalizována kopie návrhu na zahájení řízení o svěřeni nezletilé V. do pěstounské péče žalobkyně, jak byl podán dne 29. 10. 2018 k Okresnímu soudu ve Frýdku-Místku. Z návrhu se mj. podává, že nezletilá V. v domácnosti žalobkyně a jejího zemřelého manžela fakticky pobývá asi od dubna 2018.
10. Výrokem I. rozsudku Okresního soudu ve Frýdku-Místku ze dne 16. 5. 2019, č.j. 0 Nc 3905/2018-65, který nabyl právní moci dne 11.7.2019, byla nezletilá V. svěřena do pěstounské péče žalobkyně. Dle odvodnění rozsudku žalobkyně o nezletilou fakticky pečuje od března/dubna roku 2018.

Posouzení žalobních bodů

11. Nosnou žalobní námitkou je posouzení otázky, zda nezletilou vnučku, o níž žalobkyně fakticky pečovala již za života zemřelého manžela a která byla žalobkyni pravomocně svěřena do pěstounské péče rozsudkem opatrovnického soudu až po smrti manžela žalobkyně, lze považovat za nezaopatřené dítě dle § 50 odst. 3 zákona o důchodovém pojištění, a zda realizací takovéto péče žalobkyně vyhověla kritériím předpokládaným § 50 odst. 2 písm. a) důchodového pojištění pro přiznání opětovného vdovského důchodu.
12. Krajský soud nejprve shrnuje relevantní právní úpravu dopadající na souzenou věc.
13. Podle § 50 odst. 1 zákona o důchodovém pojištění vdovský důchod náleží po dobu jednoho roku od smrti manžela.
14. Dle odstavce 2 písm. a) citovaného ustanovení po uplynutí této doby má vdova nárok na vdovský důchod, jestliže pečuje o nezaopatřené dítě.
15. Odstavec třetí daného ustanovení pak blíže pojem dítěte dle odstavce 2 písmene a) vymezuje jako dítě, které má po zemřelém nárok na sirotčí důchod, a dítě, které bylo v rodině zemřelého vychovááno, jde-li o vlastní (osvojené) dítě vdovy nebo bylo-li dítě aspoň jedním z nich převzato do dne smrti manžela do péče nahrazující péči rodičů.
16. Ustanovení § 20 odst. 1 zákona o důchodovém pojištění přináší výklad pojmu dítě převzaté do péče nahrazující péči rodičů, jako dítě (...) převzaté do péče nahrazující péči rodičů na základě rozhodnutí soudu. Odstavec třetí písm. f) citovaného ustanovení specifikuje, že je jedná o rozhodnutí soudu o svěřeni dítěte do pěstounské péče a do pěstounské péče na přechodnou dobu.
17. Dle § 958 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, nemůže-li o dítě osobně pečovat žádný z rodičů ani poručník, může soud svěřit dítě do osobní péče pěstounovi.
18. Stěžovatelka svůj nárok na vdovský důchod zakládá na faktu, že v době úmrtí manžela (dne 13. 2. 2019) již fakticky (od dubna 2018, tj. *cca* po dobu 10 – 11 měsíců) pečovala o nezaopatřené dítě ve smyslu ustanovení § 50 odst. 2 písm. a) zákona o důchodovém pojištění. Péči zajišťovala společně s manželem žijícím ve společné domácnosti. Dle jejího názoru by tato péče měla být žalovanou vzata v úvahu při posouzení splnění podmínek vzniku nároku na opětovné přiznání vdovského důchodu. Opačný výklad přijatý žalovanou, tedy zohlednění péče o nezletilou až ode dne nabytí právní moci rozsudku o svěřeni nezletilé do pěstounské péče žalobkyně považuje za formalistický.
19. Z hlediska souzené věci je tedy stěžejní výklad pojmu dítě dle § 50 odst. 3 zákona o důchodovém pojištění.

20. Nejvyšší správní soud ve svém rozsudku ze dne 5. 6. 2013, č. j. 6 Ads 163/2012 – 24, považoval definici pojmu „dítě“ v § 50 odst. 3 zákona o důchodovém zabezpečení za speciální vůči obecné definici tohoto pojmu v § 20 odst. 1 citovaného zákona.
21. Ve světle citovaného rozsudku je pro splnění nároku na vdovský důchod po uplynutí jednoho roku od smrti manžela podle ustanovení § 50 odst. 2 písm. a) zákona o důchodovém pojištění nutné, aby byly kumulativně splněny dvě podmínky spočívající v tom, že pozůstalý manžel pečuje o „nezaopatřené dítě“ ve smyslu ustanovení § 20 odst. 3 zákona o důchodovém pojištění, přičemž toto dítě zároveň splňuje podmínky obsažené v ustanovení § 50 odst. 3 zákona o důchodovém pojištění.
22. Zjednodušeně řečeno tak lze uvést, že na vdovský důchod je nárok pouze v případě péče vdovy o dítě, které má k zemřelému určitý zákonem požadovaný vztah. Tyto dvě podmínky je tudíž nutno odlišit, neboť jinak by nebylo zřejmé, proč by zákonodárce v ustanovení § 50 odst. 3 zákona o důchodovém pojištění upravoval pojem dítě – speciálně v návaznosti na obecnou definici v ustanovení § 20 téhož zákona (srovnej rozhodnutí Nejvyššího správního soudu ze dne 30. 7. 2015, č. j. 4 Ads 94/2015-21, na které mimochodem žalobkyně na podporu svých tvrzení v žalobě též odkazuje).
23. Pokud v souzené věci nebyla splněna první podmínka § 50 odst. 3 zákona o důchodovém pojištění, tj. že vnučka žalobkyně neměla nárok na sirotčí důchod po zemřelém, musela žalovaná zkoumat, zda nebyla v jejím případě splněna podmínka spočívající v tom, že se jedná o „dítě, které bylo v rodině zemřelého vychováváno, jde-li o vlastní (osvojené) dítě vdovy nebo bylo-li dítě aspoň jedním z nich převzato do dne smrti manžela do péče nahrazující péči rodičů.“
24. Skutečnost, že žalobkyně pečovala o nezletilou vnučku fakticky a bez právního titulu před úmrtím manžela žalobkyně, není dle názoru krajského soudu právním důvodem pro přiznání vdovského důchodu žalobkyni. Faktická péče je bez právního významu, pokud jeden z partnerů zemře. V dané věci tato situace trvala až do nabytí právní moci rozsudku opatrovnického soudu o svěřeni nezletilé do pěstounské péče žalobkyně k 11. 7. 2019, tedy po úmrtí manžela žalobkyně.
25. Krajský soud považuje za správné, pokud žalovaná při výkladu ustanovení § 50 odst. 3 zákona o důchodovém pojištění přihlédla až k pravomocnému rozhodnutí soudu o svěřeni nezletilé vnučky do pěstounské péče žalobkyně. Je totiž zřejmé, že zákonodárce úpravou obsaženou v § 50 odst. 3 zákona o důchodovém pojištění považoval za nutné zohlednit určité sociální vztahy mezi blízkými osobami. Na druhé straně však zakotvil, že tyto sociální vztahy musí mít určité zákonné znaky, aby je bylo možné odlišit od jiných a aby je bylo možné vůbec identifikovat a prokázat. Byť se tyto závěry zdají být na první pohled ryze formální, nelze podle názoru krajského soudu odhlédnout od toho, že právo s těmito formálními znaky běžně pracuje a že v konkrétní věci je tímto důležitým okamžikem existence rozhodnutí soudu o svěřeni nezletilé, neboť až právní mocí tohoto rozhodnutí došlo k podstatné změně právní situace žalobkyně.
26. Právní moc je dle doktríny určitou vlastností soudního nebo správního rozhodnutí spočívající v jeho konečnosti, závaznosti a nezměnitelnosti. Pravomocné rozhodnutí má závazné účinky na právní vztahy, o nichž se toto rozhodnutí vyslovuje. Cílem tohoto institutu je v souladu s požadavkem právní jistoty nastolit ohledně upravovaných právních vztahů stav, který je závazný a nezměnitelný (srovnej například Winterová, Alena a kolektiv. Civilní právo procesní. Praha: Linde, 2008. ISBN 978-80-7201-726-3. S. 311–323).
27. S okamžikem nabytí právní moci právní předpisy spojují zcela podstatné změny práv a povinností dotčených osob. Krajský soud přitom nevidí důvod dovozovat, že v souzené věci ke změně právní sféry žalobkyně došlo již okamžikem faktického převzetí nezletilé.

Pokud by takový závěr akceptoval, nebylo by zřejmé, jaké znaky takové spolužití má vykazovat, zejména co do své délky, charakteru či intenzity, tedy od kterého jiného okamžiku než od právní moci rozsudku o svěření nezletilého dítěte do pěstounské péče určité osoby lze hovořit o tom, že se skutečně jedná *de iure* o péči nahrazující péči rodičů.

28. V tomto kontextu lze nad rámec posuzované materie připomenout, že například i nárok na dávky pěstounské péče je vázán na nabytí právní moc rozhodnutí. Podle zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí, náleží dávky pěstounské péče ke dni splnění všech podmínek nezbytných pro vznik nároku na dávky pěstounské péče stanovených zákonem o sociálně-právní ochraně dětí, přičemž vznik nároku je vždy podmíněn svěřením dítěte do péče osoby pečující nebo osoby v evidenci na základě rozhodnutí soudu.
29. Krajský soud nehodlá v souzené věci nikterak bagatelizovat či přehlížet péči o nezletilou ze strany žalobkyně realizovanou, nepochybně i v materiální oblasti, již před úmrtím manžela. Nelze nicméně zcela pominout, že ve smyslu § 910 odst. 2 a 3 zákona č. 89/2021 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, náležela žalobkyni i subsidiární zákonná povinnost nezletilou vyživovat, pokud nemohl své vyživovací povinnosti, byť i částečně, dostát rodič nezletilý.
30. Krajský soud též obecně souhlasí s názorem žalobkyně, že účelem ustanovení § 50 odst. 2 a 3 zákona o důchodovém pojištění je hmotně zabezpečit ovdovělého partnera nacházejícího se v nepříznivé sociální situaci, žalobkyně však přehlíží, že zákonodárce pro trvání nároku nezahrnul do zákona všechny v úvahu přicházející negativní sociální situace (k tomu srovnej například rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 18. 4. 2012, č. j. 4 Ads 160/2011 – 111). Nelze totiž na základě tohoto obecného účelu jít nad rámec zákona, neboť tím by krajský soud fakticky připustil, že nárok na vdovský důchod má pozůstalá manželka ve všech případech, kdy se ocitne v nepříznivé sociální situaci, přičemž za nepříznivou sociální situaci by se jistě dal označit samotný fakt smrti manžela. Takový výklad a závěr je zjevně neudržitelný. V nyní posuzované věci žalobkyně ke dni úmrtí manžela nedisponovala žádným rozhodnutím o převzetí dítěte do péče nahrazující péči rodičů.
31. Pokud je pak žalobkyní argumentováno odkazem na rozsudek Krajského soudu v Praze ze dne 29. 3. 2021, č. j. 42 Ad 40/2019-32, pak nelze přisvědčit jejímu názoru o analogické aplikaci jeho závěrů na právě souzenou věc. Situace řešená Krajským soudem v Praze pokrývá případy, kdy zemře manžel rodiče, který pečuje o dítě, které již dosáhlo 18 let, ale ještě nikoli 26 let a je nezaopatřené ve smyslu 20 odst. 4 téhož zákona, a současně bylo soužití ve společné domácnosti a výchovné působení zahájeno před dosažením zletilosti tohoto dítěte, byť ke sňatku rodiče s novým manželem došlo až po dosažení zletilosti tohoto dítěte. V daném případě Krajský soud v Praze pojem „výchovy“ vyložil extenzivně s ohledem na § 885 občanského zákoníku, podle něhož je možné, aby budoucí manžel rodiče zahájil své výchovné působení na dítě, jež bude relevantní z hlediska § 50 odst. 3 zákona o důchodovém pojištění ještě před uzavřením manželství, a to v okamžiku, kdy začne s dítětem sdílet společnou domácnost. Krajský soud poukázal na novou právní úpravu občanského zákoníku, který rozšiřuje povinnost podílet se na výchově a péči o dítě na širší okruh osob – mimo manžela a (registrovaného) partnera též na toho, kdo s rodičem dítěte žije, aniž s ním uzavřel manželství nebo registrované partnerství, žije-li s dítětem ve společné domácnosti. Uvedené rozhodnutí reaguje na vývoj v oblasti soukromého práva a reflektuje změny společenských poměrů (stále více párů z různých důvodů preferuje faktické soužití před formálním svazkem) ze strany zákonodárce. Uvedená skutečnost nicméně nedopadá na oblast pěstounské péče, v souzeném případě tzv. dlouhodobé pěstounské péče, u níž zákon váže vznik dalších práv a povinností (například výše zmíněný nárok na výplatu dávek pěstounské péče či povinnost orgánu sociálně-právní ochrany dětí navštěvovat rodinu v určitých časových intervalech) právě až na existenci určitého právního titulu, konkrétně rozhodnutí opatrovníckého soudu.

32. Stejně tak nelze přitakat žalobkyni, že na její věc dopadá rozhodnutí Nejvyššího správního soudu ze dne 4. 1. 2007, č. j. 6 Ads 34/2006-49. V této věci se se jednalo o započtení doby tzv. preadopční péče o dítě stěžovatelce při žádosti o důchod. V tomto kontextu totiž nelze přehlédnout, že děti k tzv. preadopční péči byly v době dotčené citovaným rozhodnutím svěřovány budoucím osvojitelům buď tzv. „opatřením“ dětského domova po dohodě s okresním národním výborem, anebo takové opatření činil soud, jestliže šlo o dítě s nařízenou ústavní výchovou. Ať tak či tak, nelze z dnešního pohledu zpochybňovat, že šlo o dítě svěřené rozhodnutím příslušného orgánu. Uvedené rozhodnutí proto nemůže na danou věc dopadat, neboť se nejednalo o péči faktickou, jak se snaží dovodit žalobkyně, nýbrž o péči realizovanou na základě určitého rozhodnutí.
33. Argumentace rozhodnutím Nejvyššího správního soudu ze dne 30. 7. 2015, č. j. 4 Ads 94/2015-21, týkající se faktického vytvoření domácnosti před uzavřením sňatku a následným úmrtím jednoho z manželů rovněž nemůže obstát v podpoře argumentů žalobkyně. Naopak závěry daného rozhodnutí podporují v souzené věci výklad přijatý žalovanou.
34. K námitce žalobkyně, že návrh na svěření nezletilé vnučky do pěstounské péče podala již za života, a nemohou jí tak být kladeny k tíži prodlevy v opatrovnickém řízení, pak soud poukazuje na skutečnost, že návrh byl podán dne 29. 10. 2019 a rozhodnuto ve věci bylo 16. 5. 2019, právní moci rozhodnutí nabylo dne 11. 7. 2019. Podle § 471 odst. 2 zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů, ve věcech péče soudu o nezletilé rozhoduje soud s největším urychlením. Nejsou-li dány důvody zvláštního zřetele hodné, vydá soud rozhodnutí ve věci samé zpravidla do 6 měsíců od zahájení řízení (...). V souzené věci bylo vydáno rozhodnuto po 6 měsících a třech týdnech, což s ohledem na skutečnost, že došlo v průběhu řízení k odchodu soudkyně, již byla věc původně přidělena, do důchodu, a k přerozdělení spisu, jak ostatně sama žalobkyně uvádí v žalobních tvrzeních, není nikterak alarmující. Ani uvedená námitka tedy v kontextu shora přestřené argumentace právní mocí rozhodnutí soudu o svěření nezletilé do péče neobstojí.
35. Závěrem krajský soud uvádí, že právní úprava důchodového pojištění je charakteristická svou pojmovou precizností a podrobností. Takovýto charakter právní úpravy podporuje primární užití jazykové metody výkladu. Nicméně i z hlediska účelu právní normy sledovaného zákonodárcem skutečnost, že zákonodárce pro trvání nároku na dávku vdovského důchodu nezahrnul do zákona všechny v úvahu přicházející negativní sociální situace, neznačí, že by v souzené věci realizovaný výklad zákona žalovanou byla chybný či rozporný s dobrými mravy. Ač krajský soud chápe žalobkyni pocíťovanou tvrdost aplikace zákona na její situaci, nepovažuje napadené rozhodnutí za nezákonné.

Závěr a rozhodnutí o náhradě nákladů řízení

36. Ze shora uvedených důvodů soud žalobu podle § 78 odst. 7 s. ř. s. jako nedůvodnou zamítnul.
37. V řízení byla plně procesně úspěšná žalovaná, které však v souladu s ustanovením § 60 odst. 2 s. ř. s. právo na náhradu nákladů řízení nevzniklo; procesně neúspěšná žalobkyně právo na náhradu nákladů řízení nemá.

Poučení:

Proti tomuto rozsudku **je možno** podat kasační stížnost ve lhůtě dvou týdnů po doručení tohoto rozhodnutí k Nejvyššímu správnímu soudu v Brně. Podmínkou řízení o kasační stížnosti je povinné zastoupení stěžovatele advokátem, pokud stěžovatel sám nemá vysokoškolské právnické vzdělání.

Ostrava 10. února 2022

Shodu s prvopisem potvrzuje

JUDr. Petr Indráček
samosoudce

Shodu s prvopisem potvrzuje